

МОРОЗОВ Олександр Олександрович (03(16). 10. 1904, с. Бежиця, нині у складі м. Брянськ, РФ – 14. 06. 1979, Харків) – конструктор бронетанкової техніки. Генерал-майор-інж. (1945). Д-р тех. н. (1972). Двічі Герой Соц. Праці (1943, 1974). Сталін. (1942, 1946, 1948) і Ленін. (1967) премії. Закін. Харків. мех. технікум (1932). Від 1919 працював на Харків. паровозобуд. з-ді № 183 спочатку діловодом, згодом – копіювальником, креслярем і конструктором. Брав участь у створенні перших у СРСР

гусенич. тракторів «Комунар», під кер-вом О. Фірсова – танків серії БТ (трансмсія); розробленні дослід. танків А-20 і А-32, а також серій. Т-34. Після смерті М. Кошкіна – гол. конструктор з-ду № 183, що у жовтні 1941 евакуйов. у м. Нижній Тагіл (РФ), де М. – гол. конструктор Урал. танк. з-ду № 183. Під його кер-вом удосконалено танк Т-34, розроблено дослід. танк Т-43 і серій. Т-34-85 (1943). Танки Т-44 (1944) і Т-54 (1945), створ. під кер-вом М., мали унікал. бойові характеристики та визначили тенденції подальшого розвитку світ. танкобудування. Танків Т-54 і його глибокої модернізації Т-55 загалом виготовлено понад 70 000 од. – більше, ніж будь-яких ін., що зумовлено простотою конструкції, низькою ціною і високою ефективністю машин цього типу. Від 1951 – гол. конструктор танк. КБ-60М відновленого Харків. з-ду транспорт. машинобудування № 75 (від 1957 – «Завод ім. В. Малишева»). М. очолював розроблення танків Т-64 (1963) і Т-64А (1966). Завдяки застосуванню нового унікал. танк. дизеля 5ТДФ (також сконструйов. на З-ді ім. В. Малишева) вдалося створити машину з габаритами, масою і рухливістю серед. танка, яка по броні й озброєнню перевершує важкі танки. Вперше у світі танк оснащено механізмом заряджання, що дозволило скоротити екіпаж до 3-х осіб та істотно зменшити об'єм бойового відділення. Т-64А якнайкраще реалізував кон-

цепцію єдиного бойового танка та випередив світ. танкобудування на 15 р. Застосування вузлів Т-64А і технології його вироб-ва при виготовленні танків Т-72 і Т-80 дозволило СРСР зберігати світ. лідерство у танкобудуванні до серед. 1970-х рр. У 1966 організов. самот. підпр-во – Харків. КБ з машинобудування, нач. і гол. конструктором якого став М. (див. Харківське конструкторське бюро з машинобудування ім. О. Морозова). 1972 з його ініціативи у Харків. політех. ін-ті відкрито каф. коліс. і гусенич. машин (від 1979 – ім. М.), що готує танкобудівників. 1972 М. захистив доктор. дис., хоча й не мав диплома про вищу освіту. 1976 він вийшов на пенсію за станом здоров'я, однак залишався консультантом у КБ. Завдяки діяльності М. у Харкові остаточно сформувалася оригін. наук.-тех. школа танкобудування, основи якої закладені О. Фірсовим та М. Кошкіним. Її відрізняє ретел. опрацювання компонування танка, компактність і простота його конструкції, що дозволяє не лише зменшити габарити, а, отже, і масу танка, але й підвищити його надійність. Найважливіша складова успіху харків. машин – застосування спец. танк. дизелів влас. конструкції та вироб-ва. Серед здобутків Харків. школи танкобудування – Т-34, якого багато фахівців, зокрема й іноз., вважають кращим танком усіх часів і народів, та Т-54 і Т-64А, що визначили подальший розвиток світ. танкобудування. Ім'ям М. названо Харків. КБ з машинобудування, Харків. мех. технікум, вулицю у Харкові. У Брянську встановлено погруддя М., у Харкові – мемор. дошки на адм. корпусі 3-ду ім. В. Малишева, на будинку, де він мешкав, і на корпусі Нац. тех. ун-ту «Харків. політех. ін-т», де розташ. каф. його імені.

Літ.: ХПЗ – Завод имени Малышева. 1895–1995: Краткая история развития. Х., 1995; Харьковское конструкторское бюро по машиностроению им. А. А. Морозова. Х., 2007; Танки и люди. Дневник Главного конструктора А. А. Морозова. Х., 2007; Ларин А. А. Танкостроение в Харькове. Основной боевой танк // Universitates. Наука и просвещение. 2013. № 4.